

EXERCICIOS E ACTIVIDADES DA SECCIÓN 7ª

Como actividade para esta sección propóñense tres textos de certa extensión relativos ás tres teorías éticas hoxe dominantes, e que foron expostas no documento base de estudo: O Utilitarismo, A Ética discursiva ou dialóxica e O Neocontractualismo de Rawls. Deberás lelos con atención para facerte cargo da orixinalidade das súas propostas, e responder despois ás cuestións que se formulan sobre cada un deles.

1. Este primeiro texto fala de J. Bentham, a quen podemos considerar como o iniciador da teoría utilitarista, aínda que será J. S. Mill quen a perfeccione, matizando moito máis o concepto de felicidade de Bentham, un tanto primitivo e impreciso:

“Unha lectura pouco benévola acusaría a Bentham da incongruencia de pedir que as leis e os individuos se exerciten na procura da felicidade de todos, cando a cada cal interésalle unicamente a felicidade propia persoal. Un hedonismo psicolóxico non matizado conduciríaa unicamente a un egoísmo moral e proclamaría a necesidade do Leviatán hobbesiano como único remedio ás paixóns desenfreadas dos individuos por incrementar as súas cotas de poder, de felicidade e benestar.

Como xustificaría, pois, Bentham, a preocupación pola felicidade de todos, que constitúe a arte da lexislación? Como pode afirmar taxativamente que todo individuo debe realizar en por si todo acto que prometa ser benéfico para a comunidade como un todo, incluído o seu propio beneficio?

Un intento de resposta é ofrecido por Bentham, aínda que non con todas as matizacións que fosen de desexar (será tarefa de John Stuart Mill levar isto a cabo). Á pregunta de que motivos pode ter un home para tomar en conta a felicidade dos demais? Bentham replicará que aínda que non pode menos de admitirse que os únicos intereses que en todo tempo e lugar o home atopa adecuado consultar son os seus propios, non obstante, existen outros motivos, como o puramente social da simpatía ou benevolencia, ou os semisociais da amizade e a reputación, que poden levalo á consideración dos intereses alleos. A resposta é tal vez excesivamente incompleta, pero polo menos dános unha idea cabal de que Bentham non era tan inxenuo, como se lle supón, para ignorar as dificultades que entrañaba o paso dun hedonismo psicolóxico egoísta a un hedonismo ético universal. A devandita resposta, debidamente matizada, suxire que os intereses alleos poden chegar a converterse en intereses propios de forma case «natural», mediante o proceso de socialización en xeral e ao da educación moral en particular, como tamén aparecerá reflectido, na obra de Mill.

En realidade, a achega máis importante de Bentham á filosofía moral foi precisamente a de presentar o esbozo dun hedonismo ético universal plausible e reivindicable, que servise de fundamento lexitimador da legalidade establecida. Porque, efectivamente, o hedonismo ético de Bentham foi realmente universal no sentido pleno do termo, atendendo por igual aos intereses de todos os seres sensibles e sentintes, descartando, da man de Hume, o prexuízo de que a eticidade garda relación coa racionalidade máis que coa sensibilidade. Para Bentham, pola contra, os suxeitos a quen se dirixen as nosas accións non teñen que ser necesariamente seres «racionalis» ou polo menos posuír o grao de racionalidade dun membro adulto da raza humana desenvolvido. A pregunta, á hora de

interesarme polo benestar de alguén, non é, pensa?, posúe capacidade de raciocinio?, senón, sente?, ten capacidade de gozar e sufrir?.” (E. Guisán: *Utilitarismo*, en Historia da Ética)

- a) A proposta de Bentham é o egoísmo moral?
- b) Cales son os motivos que, segundo Bentham, poderían levar a un individuo a preocuparse pola felicidade dos demais?
- c) A que tipo de seres se estendería o interese ético?

2. O segundo texto trata da Ética discursiva ou dialóxica desenvolta fundamentalmente por Appel e Habermas:

“A nosa ética (a ética discursiva) preséntase como deontolóxica, na medida en que se ocupa da vertente normativa do fenómeno moral e prescinde das cuestións referentes á felicidade e a vida boa. Os enunciados normativos constitúen o seu obxecto -non os avaliativos- porque compoñen a dimensión universalizable do fenómeno moral: proxectar ideais de vida boa é cousa dos individuos e os grupos -da eticidade concreta-, porque as diferentes formas de vida son inconmensurables, pero precisamente a defensa dun pluralismo semellante esixe eludir o relativismo, o contextualismo ou o irracionalismo ético, fundamentando racionalmente principios universais da xustiza: un mínimo normativo universal é necesario para posibilitar o pluralismo das diferentes formas de vida.

Con todo, o deontologismo da nosa ética non a aliña nas filas da kantiana ética da intención, allea ás consecuencias. A nosa ética da responsabilidade -por dicilo con Weber- é deontolóxica porque delimita o ámbito do correcto e deixa aos individuos preguntarse polo bo e niso coincide con éticas deontolóxicas como as de Rawls e Kohlberg, que tampouco poden considerarse alleas ás consecuencias. Ao meu modo de ver, o enfrontamento entre éticas deontolóxicas e teleolóxicas foise desprazando cara á confrontación entre éticas substancialistas, preocupadas polo ben e a virtude, e éticas procedementalistas, que propoñen procedementos racionais para comprobar a corrección de normas.” A. Cortina: *Ética discursiva*, en Historia da Ética)

- a) Por que a Ética discursiva é unha Ética deontolóxica?
- b) Que quere dicir que é mínima?
- c) Cal é a diferenza entre éticas substancialistas e éticas procedementalistas?

3. Este último texto de J. Rawls presenta non só o obxectivo primario da súa teoría, senón o procedemento ou método seguido por el:

“Para nós, o obxecto primario da xustiza é a estrutura básica da sociedade ou máis exactamente, o modo en que as grandes institucións sociais distribúen os dereitos e deberes fundamentais e determinan a repartición das vantaxes provenientes da cooperación social. (...) A estrutura social contén diversas posicións e os seres humanos nados en posicións sociais diferentes teñen diferentes expectativas de vida, determinadas, en parte, tanto polo sistema político como polas circunstancias económicas e sociais. Deste xeito as institucións dunha sociedade favorecen certas posicións iniciais fronte a outras. Estas son

desigualdades especialmente profundas. Non son só omnipresentes, senón que afectan aos seres humanos nas súas oportunidades iniciais na vida, e con todo, non poden ser xustificadas apelando a nocións de mérito ou demérito. É a estas desigualdades da estrutura básica de toda sociedade, probablemente inevitables, ás que se deben aplicar en primeira instancia os principios da xustiza social.(...) A idea directriz é que os principios da xustiza para a estrutura básica da sociedade serán o obxecto dun acordo orixinal. Son os principios que as persoas libres e racionais interesadas en promover os seus propios intereses aceptarían nunha posición inicial de igualdade como definitorios dos termos fundamentais da súa asociación. Estes principios han de regular todos os acordos posteriores; especifican os tipos de cooperación social que se poden levar a cabo e as formas de goberno que poden establecerse. A este modo de considerar chamareino xustiza como imparcialidade. (...) Na xustiza como imparcialidade, a posición orixinal de igualdade corresponde ao estado de natureza na teoría tradicional do contrato social. Por suposto que a posición orixinal non está pensada como un estado de cousas historicamente real, e moito menos como unha situación primitiva da cultura. Considérase como unha situación puramente hipotética caracterizada de tal modo que conduce a certa concepción da xustiza. Entre os trazos esenciais desta situación, está o de que ninguén sabe cal é o seu lugar na sociedade, a súa posición, clase ou status social; ninguén sabe tampouco cal é a súa sorte na distribución de vantaxes e capacidades naturais, a súa intelixencia, a súa fortaleza, etc. Suporei incluso, que os propios membros do grupo non coñecen as súas concepcións acerca do ben, nin as súas tendencias psicolóxicas especiais. Os principios da xustiza escóllense tras un veo de ignorancia. Isto asegura que os resultados do azar natural ou das continxencias das circunstancias sociais non darán a ninguén vantaxes nin desvantaxes ao escoller os principios. Dado que todos están situados de xeito semellante e que ningún é capaz de delinear principios que favorezan a súa condición particular, os principios da xustiza serán o resultado dun acordo ou dun convenio xusto.” (J. Rawls: *Teoría da xustiza*)

- a) Cal é o obxectivo primario que se propón Rawls, e por que?
- b) Que sería a xustiza como imparcialidade?
- c) Cal é o método que propón Rawls?

Solucións:

1. Utilitarismo:

- a) Non. Bentham precisamente vai máis alá dun hedonismo individualista até propoñer un hedonismo universal: a maior felicidade para o maior número, que sería o obxectivo da lexislación.
- b) Existen motivos, como o puramente social da simpatía ou benevolencia, ou os semisociais da amizade e a reputación, que poden levar ao individuo á consideración dos intereses alleos. Así, os intereses alleos poden chegar a converterse en intereses propios de forma case «natural», mediante o proceso de socialización en xeral e o da educación moral en particular.
- c) O interese ético esténdese a todos os seres sensibles e sentintes, que sofren e gozan, non só aos “racionalistas”.

2. Ética discursiva:

- a) A ética discursiva é deontolóxica porque se ocupa da vertente normativa do fenómeno moral e prescinde das cuestións referentes á felicidade e a vida boa.
- b) O seu obxectivo é a fundamentación racional de principios universais de xustiza: un mínimo normativo universal necesario para facer posible o pluralismo das diferentes formas de vida e de felicidade.
- c) As éticas substancialistas preocúpanse polo contido do ben e a virtude, mentres que as éticas procedementalistas propoñen métodos racionais para comprobar a corrección de normas e a súa validez universal, non o seu contido concreto..

3. Neocontractualismo de Rawls:

- a) O obxecto primario da xustiza, para Rawls, é a estrutura básica da sociedade, isto é o modo en que as grandes institucións sociais distribúen os dereitos e deberes fundamentais e determinan a repartición das vantaxes provenientes da cooperación social.
- b) A xustiza como imparcialidade serían os principios que as persoas libres e racionais, interesadas en promover os seus propios intereses, aceptarían nunha posición inicial de igualdade como definitorios dos termos fundamentais da súa asociación.
- c) Situarase mentalmente nunha posición orixinal, puramente hipotética, tras un veo de ignorancia, de modo que ningún soubese cal ía ser o seu lugar na sociedade, nin a súa posición, clase ou status social; ningún soubese tampouco cal sería a súa sorte na distribución de vantaxes e capacidades naturais, a súa intelixencia, a súa fortaleza, etc. Incluso, que os propios membros do grupo non coñecesen as súas concepcións acerca do ben, nin as súas tendencias psicolóxicas especiais. Os principios da xustiza así escollidos.